

Книгата на Мишо Лековиќ е обемно дело: 726 страници со дваесет и осум документарни фотографии и дваесет и пет скици на воени ситуации. Нејзиниот уводен дел е посветен на конквизитниот приказ на ситуацијата на светските воени фронтони и согледувањето на југословенското боиште меѓу нив. Авторот покажал како кон половината на 1942 година се создала погодна ситуација за офанзива на пролетерските бригади преку средниот кон западниот дел на Југославија. По тешките борби во Црна Гора, Херцеговина и Санацк, бригадите, кон половината на јуни, се присобрале на планината Зеленгора.

Походот на пролетерските бригади од Зеленгора до преминувањето на патот Сараево—Коњиц е предмет на првата глава на Лековиќевата книга. На 24 јуни изутрината настапиле I и III пролетерска бригада во левата колона, а II и IV пролетерска бригада во десната колона, додека V пролетерска бригада со Херцеговскиот одред биле привремено задржани на Зеленгора заради заштитата на ранетите. Бригадите за време на ноќта меѓу 3 и 4 јули ја совладале целата германска и усташко-домобранска посада помеѓу Блажуј (кај Сарајево) и Коњиц, за на 8 јули Правата пролетерска бригада да го заземе тоа место. Мишо Лековиќ дал детален приказ на овој напад, тврдејќи дека тој напад можел да биде и посилен ако штабовите на пролетерските бригади поточно го знаеле распоредот на непријателот, подобро го уредиле содејството на нападните колони, да имале повеќе експлозив за уривање на железничките уреди. Бригадите извршиле дотогаш најголема партизанска диверзија и една од најголемите во југословенската ослободителна војна. Ја уништиле железничката линија во должина на 62 км., па непријателот два месеца не го извршувал железничкиот сообраќај во правец од Сараево кон Мостар.

Во втората глава на својата книга Лековиќ ги прикажал напорите на групата бригади што порано да избијат во долината на реката Врбас. По преминувањето на железничката пруга Сараево—Коњиц, бригадите за наредните 10 дена го ослободиле Крешево, Горен Вакуф, Прозор и Шчит. Поднесувајќи загуби, не успеале да го заземат

Бугојно и Долен Вакуф. Мишо Лековиќ грижливо ги објаснил тие успеси, да се види како невештата работа покрај оскудност на борбена опрема можела да ги смали и најсрчените залагања.

Во третата глава од книгата Лековиќ го прикажал развојот на офанзивата на пролетерските бригади кон Босанска Краина и Далмација. Со заземањето на Шуица и Дувно (на 26 јули), групата бригади застанала на важниот пат што води од Купрес према Ливно и понатаму кон Сплит. Во Врховниот штаб веднаш пристигнале претставници на партизанските штабови за Далмација и Босанска Краина. Од Врховниот командант Тито добиле директиви за зацврстување на своите единици и за нивното суделување во општата офанзива на ослободителните сили, заради ширење на ослободената територија на пространото подрачје помеѓу планината Динара, реките Неретва, Врбас, Сана и Уна. Непријателот во противнапад се залагал да ги одржи патиштата и важните реони. Бидејќи пролетерските и далматинските единици на 7 август го ослободиле Ливно, на потоа Аржано, Ловреч и Посушје, непријателот го очекувал натамошното и уште посилено ширење на партизанската офанзива. Непријателот во Купрес три пати одлеал на повторениот напад на партизанските единици. Лековиќ точно заклучил дека Купрес бил така бранет што тогаш не требало да биде напаѓан.

Врховниот штаб ги насочил пролетерските и краишките бригади спрема средниот тек на реките Босна и Врбас, на што е посветена IV глава од Лековиќевата книга. Една краишка и една пролетерска бригада го ослободиле Мркоњиќ—Град на 24 август и го олесниле пробивот кон Бања Лука. Се до 19 септември на овој правец траел судирот помеѓу партизанските бригади и силниот германски одред. Бидејќи непријателските сили, во јачина од четири илјади германски и усташко-домобрански војници, биле отфрлени од Бања Лука, две краишки и две пролетерски бригади го ослободиле Јајце на 25 септември и ги подобриле условите за пробив кон средниот тек на реката Босна.

Во заклучокот на книгата Мишо Лековиќ ја изнел оценката дека про-

лётерските бригади ја извршиле замислата на Врховниот штаб за создавање на тежиште на ослободителната борба во западните предели на Југославија, дека со своите успеси и со она што го постигнале заедно со краишките и далматинските бригади вдохновиле илјадници луѓе да стапат во ослободителната борба, дека тие заеднички воени успеси биле зголемени со создавањето на нови бригади, дека бригадите стекнале значајни воени искуства, дека со создавањето на пространи слободни територии го поткрепиле зацврстувањето на народноослободителните одбори, дека придонеле за смирување на националните и верските страсти и за ширењето на братството и единството.

Мишо Лековиќ дал предметен регистер на својата книга, среден по групи: лични имиња, географски термини, воени единици и установи, останати поими.

Додека на почетокот дал попис на имињата на сите команданти и комесари (и нивните заменици) на проле-

терските бригади и батаљони во нивниот состав, Мишо Лековиќ на крајот од книгата како прилог дал список на борците од I, II, III и IV пролетерска бригада, кои загинале и исчезнале во офанзивата (од 24. VI. — 30. IX. 1942). Покрај имињата, годината и местото на раѓањето, занимањето, за секој е впишано местото на загинавањето. Списокот е среден според бригадите и нивните батаљони.

Својата книга Мишо Лековиќ ја напишал врз необјавена и печатена архивска граѓа, користејќи ги покрај тоа воените дневници, тогашните забелешки на припадниците на пролетерските бригади, повоените сеќавања на борците и раководителите, усмените изјави на преживеаните истакнати раководители на пролетерските бригади, користејќи и книги и позначајни статии. Според својата целокупна вредност, книгата на Мишо Лековиќ спаѓа меѓу најдобрите книги кои воопшто се напишани за некоја тема од историјата на војната и Револуцијата на народите на Југославија.

B. C.

Ганка Најденова—Стоилова, П. К. Јворов, Летопис за животот и творчеството му, Софија, БАН 1959, стр. 744

Појавата на летописот за животот и делото на бугарскиот корифеј на поетскиот збор и познат револуционер П. К. Јворов, предизвикува кај нас посебен интерес не само затоа што Јворов е прв биограф на Гоце Делчев, туку и затоа што во одреден период на својот живот бил активен учесник во македонското национал-револуционерно движење.

Основата на летописот, според зборовите на самиот автор, ја чини Јворовиот архив, кој содржи 80% од целокупното лично архивско наследство на поетот.

При составување на летописот авторот се користел и со материјалите, кои се наоѓаат во фондовите на Јворовите современици, како и со материјалите на музеите на некои писатели-современици на Јворов, како Музејот на Славејкови во Софија, на Цанко Церковски во Бела Црква, потоа со Архивата на македонските друштва во Софија и друга архивска документација.

Летописот обилува и со материјали од современиот на Јворова периодичен печат.

Хронолошки е предаден животописот на поетот. Настаните се датирани по стар стил. На крајот од секој цитиран документ е дадено од каде е земен.

Најпрвин составувачот дава генеолошки податоци за фамилијата од која потекнува поетот. Потоа ги проследува најраните години на поетот, неговото школување во родното место Чирпан и во плодивската гимназија. Таму младиот Јворов потпаднал под влијание на социјалистичките идеи. Уште во 1891 год. Јворов го набавил „Комунистичкиот манифест“. Според спомените на сестра му Екатерина Најденова, Јворов во V клас веќе бил распален социјалист. По свршувањето на V клас, Јворов стапил на служба како телеграфист најпрво во Чирпан, потоа во Сливен, Странца, Анхиало, за најпосле, 1900 год. да биде преместен во Софија.